

Yeni İnsan Yayınevi

Eğitim Serisi

İrem Pamuk

İstanbul'da doğdu. Liseyi Alman Lisesi'nde okudu. Alman Lisesi arka planı, Alman kültürüyle etkileşiminde ve akademik yaşantısını inşa etmesinde önemli rol oynamaktadır. 2009'da İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Almanca Öğretmenliği Lisans programından mezun oldu ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yandal programını bitirdi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı'nda, 2012'de *"Türkiye'deki Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Almanya'daki Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Eğitimi Ders Kitaplarıyla Karşılaştırılması"* başlıklı yüksek lisans tezini ve 2017'de *"Türkiye Kökenli Öğrencilerin Kimlik İnşasına ve Aidiyet Gelişimine Alman Vatandaşlık Eğitiminin Katkıları"* başlıklı doktora tezini tamamladı.

Çoğunlukla Almanya odaklı olmak üzere vatandaşlık eğitimi, sosyal bilgiler eğitimi, hayat bilgisi eğitimi, ders kitapları, öğretim programları, diasporik kimlik inşası ve aidiyet gelişimi üzerine yayınları bulunmaktadır ve bu alanlarda çalışmalarını sürdürmektedir. 2010-2018 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda görev yapan İrem Pamuk, 2018 Ekim ayından itibaren Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

**Almanya'da
Kimlik, Aidiyet ve Türkiye Kökenli
Öğrenciler**

İrem Pamuk

Yeni İnsan Yayınevi- 182
Eğitim Serisi- 41

Almanya'da Kimlik, Aidiyet ve Türkiye Kökenli ğrenciler
I. Baskı, İstanbul, Şubat 2019
ISBN: 978-975-2498-61-7
Genel Yayın Yönetmeni: Aytaç Tolga Timur
Editör: Akif Pamuk
Dizgi: Tuğba Hoş
Kapak Tasarımı: Tuğba Hoş
Kapak Fotoğrafı: Mehlika Sultan Başar Okul Klahı ile.
Sertifika No: 12186

©Tohum Yayıncılık Turizm Reklam ve Sağlık Hizm. San. Tic. Ltd. Şti. 2019
Bostancı Mah. Prof. Ali Nihat Tarlan Cad. No: 76/12 Kadıköy, İstanbul
Tel: (0 216) 489 84 08

Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın, tanıtım için yapılacak
kısa alıntılar dışında, hiç bir yolla çoğaltılamaz.

www.yeniinsanyayinevi.com
yeniinsanyayinevi@gmail.com
newhumanpublisher@yahoo.com
[facebook/yeniinsanyayinevi](https://facebook.com/yeniinsanyayinevi)
[instagram/yeniinsanyayinevi](https://instagram.com/yeniinsanyayinevi)
twitter.com/yeninsanyayin

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7 Kkkmece- İSTANBUL
Matbaa Sertifika No: 36150

**Almanya'da
Kimlik, Aidiyet ve Türkiye
Kökenli Öğrenciler**

İrem Pamuk

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

BÖLÜM I: Yeni Bir Almanya'nın İnşası, Yeni Kimlikler, Yeni Aidiyetler..... 17

Araştırmanın Doğası 23

BÖLÜM II: Diasporada Yeni Yaşamın İnşası

Göç Olgusu: Elveda Doğduğum Toprak! 29

Emek Göçü: Doyduğum Yer Vatanım mı? 33

Almanya Tarihinde Türk İzleri 39

İşçi Alımı Anlaşması: Türklerin 'Gastarbeiter' Olarak
Almanya'ya Göçü 42

İşçi Göçü Sonrası Durum: Diasporada Yeni Yaşam 52

Yabancı İşçi Alımının Durdurulması..... 55

Aile Birleşimi Yasası Sonrası Dönem 58

Almanya'da Türk Karşıtlığı: Irkçı Motifli Saldırıları 67

Göçmen Kökenliler ve Alman Vatandaşlığı:

Göçmenlikten Vatandaşlık Hakkına Giden Yol 73

Tarihsel Süreçte Alman Vatandaşlığı..... 74

Yabancılar Yasası ve Alman Vatandaşlığı:

Modern Göçmen Kimlikler..... 80

Göçmen Kökenlilere Dair Asimilasyon, Entegrasyon Tartışmaları ve Çokkültürlülük	89
Göçle Şekillenen Kimlikler: Göçmen Kökenlilerin Kültürel Kimliklerinin İnşası.....	94
Göç ve Kültürel Kimlik: İki Kültür Arasında Kalmak mı? Yozlaşmak mı? Yoksa Kültürel Alaşım mı?.....	95
Almanya’da Diasporik Kimlik.....	101
Almanya’da Yaşayan Türkiye Kökenli Öğrencilerin Yaşadıkları Sorunlar:	
Kültür ve Eğitim Sorunları	105
Dil Eğitimi Sorunu: Almanca ve Türkçe.....	113
İki Dilli Yaşam Ortamında Anadil ve Eğitimi Sorunu.....	116
Türkçe ve Türk Kültürü Dersi: Türk Dili ve Kültürünün Diasporadaki Temsilcisi?.....	128
Almanca ve Eğitimi Sorunu: “Entegrasyonun İlk Şartı Ülke Dilini Öğrenmektir”	132
Hristiyan Kültürünün Egemen Olduğu Bir Toplumda Müslüman Olmak: Müslümanlık ve Din Eğitimi Sorunu.....	134
Entegrasyon Aracı Olarak Eğitim: Alman Eğitim Sistemi	140
Alman Eğitim Sisteminde Göçmen Kökenliler:	
Fırsat Eşitliği? (Chancengleichheit?)	145
Alman Eğitim Sisteminin Genel Amaçları	147
Vatandaşlık Eğitimi ve Kimlik	148
Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti Eğitim Sistemi	150
Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde Vatandaşlık Eğitimi Temelli Dersler: Toplum Bilimleri Öğrenme Alanı	155
Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde Realschule’de Okutulan Toplum Bilimleri Öğrenme Alanı: Tarih, Coğrafya ve Politik Dersleri.....	159
Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde Realschule’de Okutulan Tarih Dersi.....	160
Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde Realschule’de Okutulan Tarih Dersinin Yeterlilik Alanları.....	161

Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde Realschule’de Okutulan Tarih Dersinin Konu Alanları.....	163
Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde Realschule’de Okutulan Coğrafya Dersi.....	164
Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde Realschule’de Okutulan Coğrafya Dersinin Yeterlilik Alanları.....	165
Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde Realschule’de Okutulan Coğrafya Dersinin Konu Alanları.....	166
Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde Realschule’de Okutulan Politik Dersi	167
Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde Realschule’de Okutulan Politik Dersinin Yeterlilik Alanları	168
Kuzey Ren Vestfalya Eyaletinde Realschule’de Okutulan Politik Dersinin Konu Alanları	169

BÖLÜM III: Kimlik İnşası, Aidiyet Gelişimi ve Alman Vatandaşlık Eğitimi

Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Türkiye	171
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Türkiye ile İlişkileri.....	172
Türkiye Kökenli Öğrenciler ve Türkiye Gündemi	173
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Türkiye’ye Gidiş Gelişleri.....	176
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Türkiye’ye Dair Hisleri	178
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Türkiye’deki Kimlik İnşaları	181
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Türkiye’ye Dair Gelecek Beklentileri	183
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Almanya	185
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Alman Algısı/ Almanlarla İlişkileri	188
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Alman Toplumuna Entegrasyon ve Aidiyet Düzeyleri.....	200
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Entegrasyon Nedir?	191
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Vatandaşlık Nedir?	196
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Aidiyetleri	198

Alman Kimliği.....	200
Türk ve Alman Kimliği: Diasporik Kimlik.....	202
Türk Kimliği.....	204
Türkiye Kökenli Öğrenciler ve Alman Toplumunda Öteki Olmak	206
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Gözünden Diasporada Öğrenci Olmak	213
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Alman Eğitim Sisteminin Amaçları.....	215
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Alman Eğitim Sisteminden Beklentileri	217
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Eğitimde/ Okulda Yaşadıkları Sorunlar ve Ayrımcılık	221
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Çokkültürlü Okul Yaşantıları	224
Türkiye Kökenli Öğrenciler ve Tarih Dersleri.....	231
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Tarihin Neliği.....	232
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Tarih Derslerinin Amacı.....	235
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Tarih Derslerinde Gördükleri Konular	240
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Tarih Derslerinin İşleniş Biçimleri	245
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Tarih Derslerinin Katkıları.....	247
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Tarih Derslerine İlgileri	250
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Tarih Derslerinde Türkiye Tarihi Konularının Olmayışına Dair Düşünceleri.....	252
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Tarih Öğrenirken Kullandıkları İnfomal Kaynaklar	254
Türkiye Kökenli Öğrenciler ve Coğrafya Dersleri	256
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Coğrafyanın Neliği	258
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Coğrafya Derslerinin Amacı....	260
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Coğrafya Derslerinde Gördükleri Konular.....	263
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Coğrafya Derslerinin İşleniş Biçimleri	269

Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Coğrafya Derslerinin Katkıları	270
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Coğrafya Derslerine İlgileri.....	272
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Coğrafya Derslerinde Türkiye Coğrafyası Konularının Olmayışına Dair Düşünceleri.....	273
Türkiye Kökenli Öğrenciler ve Politik Dersleri	274
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Politik Derslerinin Neliği.....	275
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Politik Derslerinin Amacı	278
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Politik Derslerinde Gördükleri Konular	282
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Politik Derslerinin İşleniş Biçimleri	287
Türkiye Kökenli Öğrencilere Göre Politik Derslerinin Katkıları	290
Türkiye Kökenli Öğrencilerin Politik Derslerine İlgileri.....	294
Türkiye Kökenli Öğrenciler ve Türkçe ve Türk Kültürü Dersleri ..	296
Türkiye Kökenli Öğrenciler ve Toplum Bilimleri Öğrenme Alanı..	298
BÖLÜM IV: SONUÇ YERİNE: DEĞİŞKEN AİDİYETLER...	307
Kaynakça.....	322

ÖNSÖZ

Türkiye kökenli emek göçmenleri...1961'de, tam 58 yıl önce, Berlin duvarının inşasıyla Doğu Berlin'den günöbirlik gelen iş gücünün ansızın kesilmesi sonucunda 'ek' iş gücüne ihtiyaç duyulmasıyla başladı serüvenleri. Emek göçünün failleriydi onlar. Savaş yorgunu, enkaz halindeki Almanya'yı yeniden canlandırabilmek üzere, özel olarak çağrıldılar. Yaşamlarını, ailelerini, anılarını, 'ev'lerini, geride, anavatanda bırakarak, gelecekleri ve aileleri için, umut içinde ama biraz da tedirginlik ve korkuyla, yepyeni bir yaşama doğru yola koyuldular Sirkeci Garı'ndan, hiç bilmedikleri o uzak ülkeye doğru...Çalışıp para kazanmak ve kısa zaman sonra vatanlarına geri dönmek umuduyula...İstikamet: München Hauptbahnhof!...Davullarla, zurnalarla, coşkuyla karşılandılar Bahnhof'larda. Çok çalıştılar, çok yoruldu ve vatan hasreti çektiler gurbet ellerde. Misafir işçilerdi onlar, adı üzerinde 'misafir': bugün orada, yarın geldiği yerde, anavatanında. Zaman içinde ise yabancı işçi, göç kökenli vatandaşlar oldular. Çoğunun geri dönüş planları, ertelendikçe ertelendi, değişti ve günbegün kalıcılaştılar. Eş, çocuklar, torunlar, yeni nesiller...

Derken, bugün Almanya'da dördüncü nesle ulaştı Türkiye kökenliler. Kalıçılaşmayla birlikte, çocukların eğitim sorunları gün yüzüne çıktı. Bunun yanında kimlik, aidiyet ve entegrasyon sorunları da. Arada kalmış, dejenere olmuş, kayıp kuşak, gurbetçi, Almancı, parçalanmış kimlikler, kimlik krizi yaşayanlar, tutunamayanlar olarak nitelendirildiler uzun süre. Kimlik bunalımı yaşayan, problemlili bireyler olarak etiketlendiler / etiketlenmek istendiler. Acaba gerçekten böyle miydi? Yoksa onlar diasporik kimlikleri sayesinde çok zengin bir kültüre mi sahipler? Akşam evde Türkiye'yi, sabah okulda Almanya'yı yaşayan Türkiye kökenli öğrencilerin okulda gördükleri tarih, coğrafya ve vatandaşlık eğitimi dersleri bu problemlere nasıl katkıları sunuyor? Bu araştırma, zengin bir kültürel alaya ve dinamik, kendilerine özgü bir kimliğe sahip Türkiye kökenli öğrencilerin kimlik inşalarına ve aidiyet gelişimlerine, vatandaşlık eğitimi temelli derslerin katkılarının neler olduğunu belirlemek üzere gerçekleştirildi. Zengin kimlikleriyle Almanya'nın geleceğini inşa eden Türkiye kökenli öğrencilerin aynı zamanda kendilerine meydan okuyan kimlik ve aidiyet durumları tartışılmayı hak ediyor. Bu kitabın, günümüzde göçmen kökenli tüm bireylerin yaşadığı kimlik problemlerine de farklı bakış açıları katmasını umut ediyorum.

Akademik yaşantıma ilk adımımı atmamı sağlayan, bana her zaman güvenen, destek olan ve bu araştırma konusunu önererek ufku zenginleştiren, çalışmalarımaya yepyeni bir boyut kazandıran değerli danışmanlarım Prof. Dr. Cemil Öztürk ve Prof. Dr. Hamza Akenğın'e; her daim değerli fikirleriyle, desteğiyle ve bana güveniyle, araştırmamın şekillenmesinde önemli katkıları sunan değerli hocam Doç. Dr. Levent Deniz'e; her

zaman katkıları ve desteği için değerli hocam Prof. Dr. Ali Yılmaz'a; araştırmanın gerçekleşmesinde büyük emekleri olan, çalışma grubumdaki Türkiye kökenli öğrencilere ulaşmamı sağlayan, sayelerinde Almanya'da diasporada gündelik toplumsal yaşamın nasıl Őekillendiđini ve sürdüğünü, diasporik kimliğin inşa süreçlerini yaşayarak ve deneyimleyerek öğrendiğim Zafer Başar, Őeyma Başar ve fotoğraflarını kullanmama izin veren Mehlika Sultan Başar'a; çalışma grubumda yer alan, benimle düşünce ve deneyimlerini içtenlikle paylaşan, Almanya'nın geleceğinin inşasının önemli aktörleri olan Türkiye kökenli öğrencilere; çok değerli eserleri ile bana yol gösteren Prof. Dr. Ayhan Kaya'ya; araştırmamın ve hatta hayatımın her aşamasında desteğiyle, yardımlarıyla, yönlendirmesiyle ve motivasyonumu sağlama çabalarıyla yer alan sevgili eşim Dr. Öğr. Üyesi Akif Pamuk'a ve her zaman yanımda olan, desteklerini, yardımlarını ve de sabırlarını esirgemenen, canım anneciğim Aycan, canım babacığım Yavuz ve canım kardeşim Eren Mert'e sonsuz teşekkürler. Sağolun, hep varolun. Sizler olmasaydınız, bu çalışma gerçekleşemezdi...

İrem PAMUK

Balat- İstanbul, 2019

BÖLÜM I: YENİ BİR ALMANYA'NIN İNŞASI, YENİ KİMLİKLER, YENİ AİDİYETLER

Demokrasi bilincinin erken yaştan itibaren kazanılması noktasında katkılar sunan vatandaşlık eğitimi temelli dersler Almanya'da, İkinci Dünya Savaşı'nın neden olduğu yıkım sonrasında büyük önem kazanmıştır. Almanya'nın bir daha böyle bir dönem yaşamaması için yeni nesillerin eğitiminde, özellikle demokrasi eğitimi en çok önem verilen olgu haline gelmiştir. Almanya, bir felaketin eşiğinden dönmüştür. İkinci Dünya Savaşı'nın egemen olduğu savaş atmosferinde, birçok Alman kenti yıkıma uğramış ve devletin sosyal, kültürel, ekonomik birliği de bozulmuştur. Alman kentleri, Thomas Mann'ın (2012, s.633) ifadesi uyarınca şu haldeydi: "Hiç durmuyor: her şey teslim oluyor ve etrafa dağılıyor. Paramparça olan ve direnci kırılan kentlerimiz, olgunlaşmış erikler gibi düşüyor. Darmstadt, Würzburg, Frankfurt elden çıktı, Mannheim ve Kassel, hatta Münster, Leipzig bile çoktan yabancılara boyun eğdi." Savaş sonrası Almanya'nın genel görünümünü ise Fulbrook (2011, s.197) şu şekilde betimlemiştir:

"1945'te Almanya harabe halindeydi. Savaş yorgunu ve geleceğinin belirsizliği yüzünden kaygı içindeki Alman halkı, yıkılmış Reich'in döküntü ve enkazının

altından bir varoluş bulup çıkarmaya çalışıyordu. Kimse -işgal güçleri bile- bu dönemde geleceğin ne getireceğinden emin değildi. Yine de, sonraki kırk yıl içinde, ortaya çok farklı iki Almanya çıktı.”

Bu durumdaki Batı Almanya, ülkenin ekonomik yönden kalkınabilmesi ve canlanabilmesi için iş piyasasına yönelik politikalar geliştirmiş ve işçi göçü anlaşmalarıyla başka ülkelerden iş gücü transfer etmiştir. Emek göçmenlerinin Almanya'ya gelmesiyle ülke, kültürel yönden bambaşka bir görünüm almıştır.

Almanya'ya kültürel yönden uzak olduğu için, işçi göçleri sürecinin başında sıcak bakılmamasına rağmen, Türkiye ile Batı Almanya arasında 1961 yılında İş Gücü Alımı Anlaşması (Anwerbeabkommen) imzalanmış ve Türkiye'den de işçi alımı gerçekleşmiştir. Türkiye'den binlerce insan, -kesin bir bağ ve süreklilik içermeyen- 'misafir işçi' (Gastarbeiter) adı altında, çalışmak üzere Almanya'ya göç etmiştir. Anlaşma, sadece belirli bir süre için Almanya'da çalışacak iş gücünün seçilerek Almanya'ya getirilmesini sağlamaya yani Türkiye'den işçi ithal etmeye yönelik olmuştur (Çil, 2011, s.48- 49). Ancak zaman içinde Türkiye kökenli nüfus kalıcılaşmış ve Almanya'daki en büyük göçmen kesimini oluşturmuştur. Almanya, misafir olarak nitelediği işçilerin kalıcı olacağını öngörememiş ve uzun yıllar boyunca, ülkeyi bir göç ülkesi (Einwanderungsland) olarak tanımlamaktan -özellikle- kaçınmıştır. Çünkü Almanya birliğinin, kültürünün, geleneklerinin bozulmasından korkmuş ve Alman vatandaşlığının etnik köken yoluyla tanımlandığı bir ülke olarak kalmak istemiştir (Güngör, 2005, s.13; Şenocak, 1993, s.139). Almanya, misafir olarak nitelendirdiği işçilerin, geçici bir süreliğine çalışmaya geldiklerini ve geri döneceklerini düşündüğü

için uzun yıllar entegrasyona yönelik politika da geliştirmemiştir. Yazar Max Frisch (1976, s.12) bu süreci şöyle betimler: “Küçük bir üstün halk, kendini tehlikede görüyor: İş gücü çağrıldı, insanlar geldiler.”

İnsanlar gelmişlerdir ve bugün Almanya’da Türkiye kökenliler, dördüncü nesle ve üç milyonu aşan nüfusa ulaşmıştır. Önceleri sadece ülkelerine göç etmiş misafir işçiler olarak gördükleri/ görmek istedikleri kişilerin kalıcı oldukları gerçeğiyle yüzleşen Almanlar, 80’li yıllardan itibaren çareyi, savaş sonrası darbe almış olan ülkelerinin ekonomik mucize gerçekleştirmesini ve hızla kalkınmasını borçlu oldukları göçmen kökenlilere yönelik entegrasyon politikaları geliştirmekte bulmuşlardır (Güngör, 2005, s.70; Keskin, 2011, s.40; Santel, 2007; Şahin, 2010; Schmidt, 2002, s.2- 4).

Türkiye kökenli bireyler, Almanya’da kendi diasporalarını oluşturmuşlardır. Diasporaları, özel bir göçmen oluşumu olarak niteleyen Safran (2015, s.97): “Çünkü onlar, kültürel bir bağlantıyla beraber, anavatanlarına genel bir yönelmeye dair bir hatırayı saklarlar; bir anavatan kültürüne ve/ veya dinine dair bir şeyi yansıtan kurumlara sahiptirler; sembolik veya pratik anavatanlarıyla ilgilidirler.” ifadesiyle, diasporanın yaşanılan ülke ile anavatan arasındaki çok boyutlu ilişkisine ve ‘iki dünya arasında’ yaşamına (Safran, 2015, s.100) vurgu yapmaktadır. Safran’a (1991, s.84) göre, anavatanla ilişki ve bağın sürdürülmesi gerektiği bilinci, diasporanın temel özelliklerindedir. Böylece bireyler, hem ‘orada’ hem ‘burada’ var olmaktadır. Kendi kültürel geleneklerinin de etkisiyle şekillenen diasporik bir ortamda, karma bir kültürle yetişen göçmen kökenliler, yerel motiflerle bezeli köken ülkelerinin kimliğinin yanında yeni bir kimlik de inşa etmektedirler. Bu diaspo-

rik kültürel kimlik, sürekli değişen ve dönüşen, dinamik bir boyuta sahiptir (Kaya, 2000, s.17, 18). Wang (1991, s.184, 193), tümü dinamik ve değişken olan beş diasporik kimlik çeşidinden bahseder: misafir (sojourner), benimseyen (assimilator), uzlaştıran (accommodator), etnik kökeniyle gurur duyan (ethnically proud), etnik kökenini yok sayan (uprooted) diasporik kimlikler. Almanya'da yaşayan Türkiye kökenliler örneğinde bu diasporik kimlikler şu şekilde örneklendirilebilir: Türkiye'ye geri dönüşü planlayan *misafir* diasporik kimlik; Alman kimliğini *benimseyen* diasporik kimlik; özel hayatında Türk kimliğiyle, kamusal alanda ise Alman kimliğiyle var olan *uzlaştıran* diasporik kimlik; Türk kimliğine sahip çıkan, *etnik kökeniyle gurur duyan* diasporik kimlik; Türk kimliğini reddederek Alman kimliğiyle var olan, *etnik kökenini yok sayan* diasporik kimlik.

Bu kitapta diaspora kavramı, modern diaspora bağlamında kullanılmıştır. Modern diasporalar, anavatanları dışında yaşayan, 'geri dönüş miti'nden uzaklaşarak kalıcılaşmış, aynı etnik kökenden insanların, anavatanından uzakta yeni bir vatan kurduğu, çoklu bağlara sahip toplumsal gruplardır. Modern diasporalar, uluslararası göç hareketleri sonrasında, göç edilen ülkelerde oluşmuştur (Kaya, 2000, s.40, 62- 66). Sosyo-mekânsal ağ olan diaspora, hafıza mekânıyla içinde yaşanılan mekânı bir araya getirir. Diaspora, 'burada ve orada'nın ortak varlığına sahiptir (Clifford, 2015, s.39; Offner ve Pumain, 1996, s.163'ten Akt., Bruneau, 2015, s.72). Ulus-ötesi toplulukları ifade eden modern diasporada bireyler, yaşadıkları ülkede kalıcılaşmışlardır ve bir yandan köken ülkeleriyle ilişkilerini sürdürürken, diğer yandan yaşadıkları ülkeye entegre